

Příloha 9b: Kultura starověkého Řecka – podklad pro myšlenkové mapy

Název materiálu: Práce s cíli v měsíčním a týdenním plánu na 2. stupni ZŠ

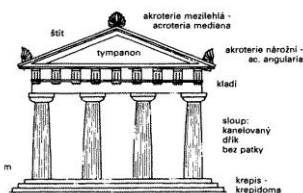
Autor: Mgr. Anna Churáčková

Kultura starověkého Řecka

Tvořivá, soutěživá, zvědavá a citově zbarvená povaha antických Řeků dokázala vyprodukovat něco, co se stalo základním stavebním kamenem pro téměř celý svět. Řeckou kulturu neobdivujeme pouze pro její hmotné dědictví – chrámy, sloupy, sochy – ale i pro jejího ducha a způsob myšlení. Toto myšlení, ač pohanské, podporované neutuchající zvědavostí totiž položilo důležitou otázku pro celé lidstvo: „Proč?“. Ano, právě Řekové se začali cíleně ptát, jak je uspořádán svět a jaký je smysl života. Řekové také hledali krásu v přírodě, lidském těle i činech člověka. Proto měli velký smysl pro umění. Činnost Řeků, jak ostatně dokazují nám zchovalé památky, byla tudíž opravdu velmi plodná. Okouzlení jí byli hlavně Římané, kteří se rozhodli ji věrně napodobit. Proto většinu památek známe z římských kopií (řecký originál se nedochoval).

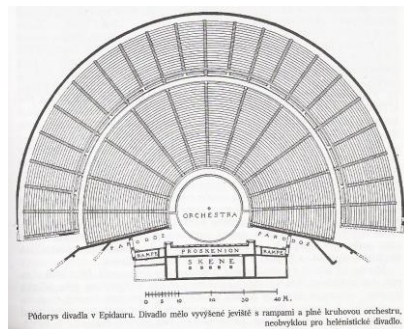
V **ARCHITEKTUŘE** prosluli Řekové především veřejnými stavbami, jako byly chrámy, tržnice, divadla a sportovní stadiony. Na rozdíl např. od egyptských pyramid však neměly ohromit člověka svou velikostí, ale svou krásou a harmonií. Proto jako stavební materiál volili Řekové mramor kombinovaný s kamenem, kladli velký důraz na zdobení a souměrnost celé stavby. Na řeckých stavbách se jako významný prvek vyjímal sloupy, podpírající v řadě, v tzv. sloupořadí celou stavbu. Stavitelé jej dělali z jednotlivých válců, nikoliv z jednoho kusu kamene. Jejich hlavice různě zdobili.

CHRÁM nebyl považován obydlí boha. Proto do nich mohl známým chrámem je *Parthenon* Akropolis zasvěcený Athéně.

za shromaždiště věřících, ale za vstupovat pouze kněz. Velice na athénském pahorku ochránkyni města, bohyni

Řekové milovali drama, není tak divu, že velkou péčí věnovali stavbě divadel. Architektonicky se jednalo o kruhový prostor (*orchestra*) obklopený půlkruhovým hledištěm s kamennými stupni až pro 18 000 diváků. Zajímavé je, že Řekové budovali tyto stavby do země (zatímco Římané je stavěli do výšky) a hrálo se pod širým nebem!

A jak se vůbec hrálo **DIVADLO**? Návštěva divadla byla doslova povinným rituálem celé polis, tedy abychom byli přesnější, celé mužské části polis (ženy do divadel přístup neměly). A protože byli Řekové velice soutěživí, návštěvníci divadla nepředstavovali pouze diváky, ale i porotu. Ze 3 autorů, kteří se přihlásili na divadelní slavnosti, muselo publikum vybrat vítěze. Řekové si vystačili jen s několika málo herci, nejdříve byl jeden, jejich počet však postupně stoupl na „neuvěřitelné“ 3 herce. Ti pak v masivních dřevěných maskách a střevících s vysokými podrážkami, doprovázeni sborem zpěváků, sehrávali hodinové scénáře jednotlivých her a snažili se získat jejich autorům věčnou slávu. Témata her můžeme rozdělit na tragédie a komedie. Tragédie pojednávaly o hrdinech řeckých bájí a jak už napovídá název, skončily vždy tragicky. Takové hry psali dramatici Aischylos, Sofokles a Euripides. Naproti tomu komedie upínaly pozornost na současnost. Vysmívaly se politikům a tropily si žerty z významných osob. Nejznámějším autorem komedií byl Aristofanes.

Řekové se vyznamenali také v **SOCHAŘSTVÍ**. Škoda, že většina jejich soch se nedochovala, ale naštěstí Římané zhotovili jejich kopie, a tak většinu z nich známe. Je mezi nimi však podstatný rozdíl. Řecké sochy byly barevné, pomalované. Sochali se řečtí hrdinové, bohové, učenci a sportovci. Sochaři se snažili u svých soch zobrazit především ideální proporce a krásu. Vytesaný člověk působil až bezchybně. Jak je ostatně vidět např. na soše *Diskobola* od řeckého sochaře Myróna, staré 2,5 tisíce let! Nádhernými sochami vyzdobil Athény sochař Feidás. To on je autorem sochy bohyně Athény na Akropolis.

Kochat se můžeme také díly malířů. Rané **MALÍŘSTVÍ** neužívalo pláten, ale především stěn budov. Nazýváme ho tak nástěnným malířstvím. Malovat se dalo také na keramické vázy, a to buď černě na červený podklad, nebo naopak.

Řekové byli též velice vzdělaní. Jedním z hlavních předpokladů vzdělanosti je ovládnutí písma. Víme, že už na Krétě a v Mykénách se písmo používalo. Řekové později přešli na tzv. alfabetu, kterou přejali od Féniciánů a postupně ji upravovali. My ji známe např. z geometrie, neboť úhly označujeme řeckými písmeny α (alfa), β (beta), γ (gama) atd. Nic tak nebránilo tomu rozvinout řecký um v **LITERATUŘE**. Nejznámějšími díly jsou samozřejmě eposy od Homéra *Ilias* a *Odyssea*. Řekové ale také skládali básně, vzpomenout bychom měli hlavně básnířku Sapphó. Připomínané jsou také bajky od spisovatele Ezopa a divadelní hry od výše

zmíněných autorů. Řekové se snažili též písemně zachytit svou historii. Za „otce dějepisu“ je považován historik Hérodotos. Ten procestoval většinu tehdy známého světa a zachytil i průběh řecko-perských válek.

Vysoce ceněno bylo **ŘECNICKÉ UMĚNÍ** – schopnost oslovit davy, řecký sněm a lid. Řečníci tak byli něco jako televizní hlasatelé nebo dnešní youtuberi, jen s tím rozdílem, že využívali možností tehdejšího světa - síly slov a způsobu jejich vyřčení. Tuto dovednost ovládal hlavně Démosthénés, který proslul útočnými řečmi proti Filipovi Makedonskému, tzv. filipikami. Ačkoli v mládí koktal, dokázal se vypracovat na řečníka všech dob.

S hledáním krásy a ideálu souvisela i řecká snaha dopídit se povahy věcí kolem nás. Řekové se snažili, řečeno v řečtině, *filein* (milovat) *sophia* (moudrost). Tak vznikla **FILOZOFIE**. Filozofové jako Thálés, Pythágoras nebo Herakleitos si kladli otázky, z čeho vlastně všechny věci vznikají. Za počátek všeho považovali hlavně přírodní živly, např. vodu nebo oheň. Jejich život byl totiž ještě tzv. zakotven v mýtu. Prostě báje vysvětlovaly veškerý vznik světa, a tak to prostě je a bude. Až řecký filozof Platón nabádal k tomu, abychom nespolehali na tyto příběhy, ale sami si kladli otázky, jaká je podstata věcí kolem nás a kdo je stvořil. Na Platónovy myšlenky navázal Aristoteles. Pro nás, kteří vyrostli ve světě s křesťanskými základy, je nutné pochopit, že tyto úvahy vznikaly spousty let před příchodem Krista na zem a rozšíření křesťanství. Nicméně Řekové i bez této zkušenosti věřili, že je „něco víc“, že každá věc má svou podstatu, své jádro, to, co dělá tu věc věcí. Ptali se např. na to, co dělá židli židli, stůl stolem, krásu krásou. Kde je schovaná ta židlovitost, stolovitost a krasovitost. Kde? Je v té věci samé nebo v nějakém světě podstat? Řekové se tak stali mistry otázek a řecká filozofie základem a inspirací pro všechny ostatní vědy.

Již zmíněná řecká soutěživost se projevila i ve sportu. Náboženské slavnosti a umělecké soutěže doprovázela také sportovní klání. Samozřejmě se jedná o **OLYMPIJSKÉ HRY**. *Olympijské* proto, že těmi nejproslulejšími se staly hry pořádané v Olympii, zasvěcené bohu Diovi. První hry se konaly údajně roku 776 př. Kr. Pořádaly se potom každé čtyři roky a trvaly několik dní. Po čas soutěží musely řecké státy složit zbraně a dodržovat mír. V Olympii soutěžit mohli opět pouze muži, ženy neměly na hry přístup ani jako diváci. Sportovci závodili nazí v běhu, skoku do dálky, hodu diskem a oštěpem, zápasu, jízdě na koni a v závodě vozů. Vítěz si odnesl vavřínový věnec, slávu a poctu vyjádřenou stavbou jeho sochy v olympijském háji vítězů.

A kdy se Řekové začali dělit o své kulturní výtobytky? No, řekněme, že se spíše dělit museli, neboť poprvé se začala rozšiřovat řecká kultura během tažení Alexandra Makedonského. Směrem opačným, tedy na západ, přinesli řeckou kulturu do svých měst Římané, a tak z ní mohl čerpat už téměř celý tehdejší svět.